

ВІДГУК
ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА
доктора педагогічних наук, доцента **Ковальчук Олени Сергіївни**
на дисертаційну роботу **Магрламової Камілли Газанфарівни**
«Теоретичні і практичні засади професійної підготовки майбутніх лікарів у
вищих медичних навчальних закладах Великої Британії», поданої до
захисту на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук зі
спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Актуальність теми дисертації.

Здоров'я населення є інтегральним показником розвитку суспільства будь-якої держави та служить могутнім фактором формування економічного і людського потенціалів. Саме тому медична освіта займає важливе місце в освітній політиці кожної країни. Розвиток медичної освіти в Україні органічно пов'язаний зі змінами, що відбуваються в суспільстві, яке інтегрується в європейський простір і визначає сучасний вектор свого розвитку. У цьому контексті актуальними стають питання вивчення позитивного зарубіжного досвіду професійної підготовки майбутніх лікарів у провідних навчальних закладах світу. Такий науковий пошук сприятиме удосконаленню системи неперервної медичної освіти, формуванню національного кадрового потенціалу медичної сфери, виведенню її на рівень світових стандартів, про що йдеся у Постанові Верховної Ради України від 21.04.2018 р. №1338-VIII «Про рекомендації парламентських слухань на тему «Про реформу охорони здоров'я України»».

Актуальність розвитку медичної освіти в сучасних умовах підкреслюється документами, що регламентують сферу вищої освіти України: Законом України «Про освіту» (2014 р.; зі змінами 2018 р.), Законом України «Про вищу освіту» (2014 р.; зі змінами 2018 р.), «Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на 2012 - 2021 рр.» (2012 р.) та положеннями, які безпосередньо спрямовані на реформування медичної освіти: наказами МОЗ України «Про заходи щодо реалізації положень Болонської декларації в системі вищої медичної та фармацевтичної освіти» (2004 р.), «Про експериментальне

впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу у вищих медичних (фармацевтичних) навчальних закладах III - IV рівнів акредитації у 2004 - 2010 рр.» (2004 р.), «Програма розвитку вищої медичної освіти до 2015 року».

Стратегії сучасного розвитку медичної освіти України визначаються через аналіз світового досвіду професійної підготовки майбутніх лікарів у провідних навчальних закладах світу. Значний науковий і практичний інтерес у контексті досліджуваної проблеми становить досвід Великої Британії, де підготовка майбутніх лікарів здійснюється відповідно до світових стандартів та спрямована на формування професійної еліти суспільства. З огляду на це, безумовно, актуальну є дисертаційна робота К. Г. Магрламової, що присвячена дослідженням теоретичних і практичних зasad професійної підготовки майбутніх лікарів у вищих медичних навчальних закладах Великої Британії та визначеню можливостей використання британського досвіду у вітчизняних закладах вищої освіти. Актуальність дослідження Магрламової Камілли Газанфарівни підкреслюється тим, що воно виконано відповідно до тематичного плану науково-дослідної роботи кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи «Інноваційний потенціал порівняльно-педагогічних досліджень для розвитку освіти в Україні» (державний реєстраційний номер № 0111U009200) і затверджено вченого радою Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (протокол № 15 від 27.10.2015 р.) та узгоджено у Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень у галузі освіти, педагогіки і психології НАПН України (протокол № 8 від 15.12.2015 р.).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Наукові результати, висновки і рекомендації, сформульовані у дисертації, достатньо обґрунтовані, вони підтверджуються змістом кваліфіковано виконаного дослідження.

Позитивної оцінки заслуговує ґрутовність використання комплексу таких взаємопов'язаних методів дослідження: загальнонаукових методів (аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення та наукової класифікації) та методів

компаративного аналізу, наукової екстраполяції, а також історико-хронологічного, семантико-термінологічного, статистичного методів. Для формування узагальнених висновків та виявлення раціонального і практично-цінісного досвіду з порівняльної педагогіки використовувалися емпіричні, оцінний, прогностичний методи, що дали змогу створити науково-методичні рекомендації щодо удосконалення професійної підготовки майбутніх лікарів у вітчизняній системі медичної освіти.

Дисертаційна робота К. Г. Магрламової є оригінальною науковою працею, що виконана на належному теоретичному і практичному рівні. Детальне ознайомлення з текстом дисертації Камілли Газанфарівни дає підстави стверджувати, що підхід здобувача до розкриття змісту теоретичних та практичних основ професійної підготовки майбутніх лікарів у Великій Британії відзначається фундаментальністю та грунтовністю дослідження. Дисертація має послідовну та виважену структурну будову і за своєю архітектонікою є комплексним та завершеним науковим дослідженням. Не викликають зауважень постановка мети, завдань, об'єкта та предмета дослідження. Наприкінці кожного розділу подано чіткі стислі висновки, що відповідають тексту дослідження. Основні наукові результати, висновки і рекомендації дослідження є достовірними, оскільки були сформульовані внаслідок оперування досконалим теоретико-методологічним інструментарієм та залучення значного масиву перевірених фактів, положень, концептуальних підходів. Зміст роботи та багатогранність висвітленої проблеми свідчать про різносторонню і, водночас, комплексну наукову компетентність її автора.

Для викладу матеріалу дисертації характерний системний підхід, вдале визначення мети дослідження та комплексне вивчення проблемних питань обраної теми. Розв'язання конкретних завдань здійснювалось на основі обґрунтованого вибору окремих інструментів сучасної методології наукового дослідження. Висновки, пропозиції та рекомендації ґрунтуються на результатах критичного аналізу, відповідних аналітичних і статистичних даних, є достатньо повними та аргументованими.

Зміст дисертації відповідає її темі, а вдала структуризація сприяла

дотриманню логічної послідовності розв'язання завдань та висвітленню отриманих результатів, що забезпечило досягнення поставленої мети. Розроблені автором рекомендації пройшли апробацію і підтвердженні довідками про впровадження результатів дослідження. Наведені в дисертаційній роботі теоретичні обґрунтування та експериментальні дослідження К. Г. Магрламової виконані коректно на високому науковому рівні. Висновки, які сформульовані в дисертаційній роботі, містять нові наукові положення. Залучений автором значний обсяг джерел інформації (що налічує 766 найменувань, з яких 487 – іноземною мовою) надає обґрунтованості, достовірності та об'єктивності висновкам та узагальненням роботи. Отже, винесені на захист наукові положення, висновки, пропозиції та рекомендації дисертанта є достатньо обґрунтованими і достовірними.

Наукова новизна положень, висновків та результатів дисертації. У дисертаційній роботі К. Г. Магрламової сформульовано та обґрунтовано ряд положень, висновків, пропозицій, що відзначаються науковою новизною та мають практичну спрямованість. Наукові положення подано автором самостійно й вони відображають особистий внесок дисертанта в розвиток педагогічної науки. Наукова новизна дисертаційної роботи К. Г. Магрламової полягає в отриманні нового вирішення наукового завдання щодо удосконалення теоретико-прикладних основ професійної підготовки майбутніх лікарів в Україні та розроблення методичних та технологічних засад упровадження досвіду професійної підготовки майбутніх лікарів у Великій Британії у розвиток системи медичної освіти в Україні (с. 379 - 404).

Безумовно, доповнюють зміст опонованої роботи: нові факти про вплив міжнародних медичних організацій на обґрунтування стратегій розвитку професійної підготовки майбутніх лікарів у медичних закладах вищої освіти Великої Британії; концептуальні ідеї розвитку професійної підготовки майбутніх лікарів; визначені шляхи реалізації особистісно-орієнтованого та аксіологічного підходів до здійснення професійної підготовки майбутніх лікарів.

Варто зазначити, що автору вдалося визначити специфіку педагогічно-викладацької діяльності у вищих медичних закладах Великої Британії

(особистісна, компетентнісна, професійна, інноваційна, мотиваційна та ін.) (с. 350 - 365) і, як результат, схарактеризувати сучасні вимоги (фахові, демографічні, деонтологічні, освітні, особистісні, інформаційні) ринку праці до професійної підготовки майбутніх лікарів (с. 366 - 375).

Найбільш важливими результатами, що характеризуються новизною і розкривають повноту і зміст дисертаційного дослідження, є комплексне обґрунтування концептуальних зasad професійної підготовки майбутніх лікарів у медичних закладах вищої освіти Великої Британії як цілісної та перспективної педагогічної системи, що охоплює такі взаємопов'язані компоненти: цільовий, теоретико-методологічний, організаційний, змістовий, технологічний, результативний, прогностичний (с. 228).

Цінність наукової новизни підтверджується також проведеною оцінкою п'ятого і шостого завдань дослідження, насамперед, відзначимо вагомість уваги автора до розробки науково-методичних рекомендацій щодо удосконалення професійної підготовки майбутніх лікарів у вітчизняній системі медичної освіти (п. 6.3, с. 405 - 425). Ретроспективна оцінка проблеми розвитку вищої медичної освіти у Великій Британії дозволила К. Г. Магрламовій уникнути поверхневості дослідження і вийти на рівень узагальнення та встановлення певних закономірностей (Розділ 2, с. 129 - 140).

Практичну значущість дослідження яскраво відображають додатки, що містять багатий та різноманітний матеріал (с. 507 - 659) та наявність у тексті дисертації таблиць, схем і рисунків, що ілюструють логіку та систематизацію основних ідей дослідження.

Основний зміст дисертаційного дослідження структурований за розділами та підрозділами. Висновки є достатньо аргументованими та носять важливий теоретичний та прикладний характер. Оцінюючи обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій у цілому, що сформульовані у дисертації, можна відзначити високий рівень теоретичного та методичного опрацювання автором головних аспектів досліджуваної теми.

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, в опублікованих працях. За результатами

дослідження опубліковано 62 наукові праці (56 одноосібних), зокрема: 2 монографії, 39 статей (із них 23 - у вітчизняних наукових фахових виданнях, 16 – у зарубіжних періодичних виданнях), 16 - тез і матеріалів конференцій, 5 методичних рекомендацій, що із достатньою повнотою відображають основні положення й висновки дисертації та цілком відповідають встановленим вимогам. Крім цього, фахові публікації дисертантки мають широку географію (м. Київ, м. Дніпро, м. Вінниця, м. Мелітополь, м. Переяслав-Хмельницький, м. Тернопіль, м. Херсон, м. Харків, м. Хмельницький, м. Чернігів, м. Будапешт, м. Варшава, м. Люблін, м. Прага, м. Софія, м. Шефілд). Публікації та автореферат повною мірою відображають зміст дисертаційної роботи. Аналіз публікацій автора дозволяє зробити висновок про повноту викладу основних наукових положень її дисертаційного дослідження у науковій літературі. Кількість публікацій є достатньою для висвітлення результатів дисертації на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук відповідно до вимог.

Практична цінність положень, результатів та висновків дисертаційної роботи. Практичну цінність мають отримані в процесі дисертаційного дослідження наукові результати, що можуть бути використані під час викладання фахових медичних дисциплін та загальнопедагогічних (педагогіки вищої школи, порівняльної педагогіки, історії педагогіки). Зокрема, представляють інтерес такі положення, що теоретичні результати, узагальнення та висновки (основні стратегії розвитку медичної освіти у Великій Британії, шляхи впливу інтеграційних процесів в освіті на стандартизацію та якість вищої медичної підготовки майбутніх лікарів у Великій Британії, основні структурно-zmістові характеристики; процесуальні та технологічні особливості підготовки майбутніх лікарів) можуть бути використані у процесі вирішення наукових і практичних проблем підготовки майбутніх лікарів у закладах вищої медичної освіти України. Крім того, автор дисертації запропонував шляхи (екстраполяція досвіду, ностирифікація дипломів, міжнародне співробітництво) удосконалення системи професійної підготовки майбутніх лікарів в Україні на загальнодержавному, регіональному рівнях, а також на рівні служб зaintності.

Результати дослідження можуть стати науковим джерелом у практичній

роботі закладів вищої медичної освіти, закладів перепідготовки медичних кадрів, вищих медичних навчальних закладів.

Відповідність теми дисертації профілю спеціальності. Дисертація виконана державною мовою, якою авторка досконало володіє на професійному рівні. Стиль дисертації відповідає вимогам, що висуваються до наукових праць такого рівня, а також відзначається логічністю, послідовністю, системністю, обґрунтованістю. Структура дисертації цілком узгоджується з її назвою, метою і завданням дослідження. Зміст та результати роботи відповідають спеціальності 13.00.04 - теорія і методика професійної освіти. Структура та зміст дисертації повно відображені в авторефераті. Обсяг та оформлення дисертації є такими, що відповідають вимогам МОН України.

Зauważення до дисертаційної роботи та дискусійні положення

Не зважаючи на достатньо високий теоретико-методичний рівень підготовки дисертаційної роботи необхідно звернути увагу на наявні в ній окремі недоліки та дискусійні положення. Вони зводяться до таких.

1. У вступі дисертації та автореферату, обґрунтовуючи актуальність теми дослідження, авторка звертається до порівняльно-педагогічних досліджень вітчизняних та зарубіжних науковців, що висвітлюють питання професійної підготовки майбутніх лікарів, але Камілла Газанфарівна забуває вказати на зв'язок теми з вітчизняними нормативними документами та / чи державними стратегіями розвитку щодо питання професійної підготовки майбутніх лікарів в Україні.

2. Заявивши тему розділу 1.3. «Іншомовна освіта як основа професійної підготовки майбутніх лікарів у вищих медичних навчальних закладах Великої Британії» дисертант досліджує лише два вищі заклади освіти – Единбурзький та Оксфордський університети, що локалізуються в Шотландії та Англії відповідно. Компаративна картина дослідження не може бути повністю висвітленою без огляду вищих медичних навчальних закладів інших двох частин Об'єднаного Королівства – Уельсу та Північної Ірландії. Тому вважаємо за доцільне аргументувати вибір автора на користь вказаних територіальних одиниць Великої Британії.

3. Надзвичайно цікавим і добре візуалізованим є розділ 4.1. роботи, проте дисертантка подає рисунки 4.1 та 4.2 (ст. 295) без перекладу, що дещо ускладнює розуміння візуалізації та не дає цілісності сприйняття ідеї розділу. Вважаємо, що поряд з англомовним рисунком варто було б подати україномовний його еквівалент або зробити авторський переклад українською мовою.

4. Дисертантці варто звернути увагу на те, що заявлений нею розділ 6.1. (с.371) «Теоретико-прикладні основи професійної підготовки майбутніх лікарів в Україні» містить інформацію про вплив Brexit на стан медичної галузі у Великій Британії, враховуючи той факт, що Велика Британія знаходиться в процесі виходу з ЄС, дана інформація ніяк не корелюється з професійною підготовкою майбутніх лікарів в Україні.

5. Незважаючи на те, результати порівняльно-заставного аналізу багатьох аспектів професійної підготовки майбутніх лікарів у вищих медичних закладах Великої Британії викладені в додатах у вигляді схем і таблиць, було б доцільно здійснити їх детальний опис у тексті роботи і обов'язково зазначити додаток, у якому подано таблицю. Від цього робота стала б більш ґрунтовною і виваженою.

6. Звісно, що результати дисертаційного дослідження збагачують порівняльно-педагогічне знання. Водночас, на нашу думку, варто було б узагальнити не лише здобутки, а й прогалини чи недоліки професійної підготовки майбутніх лікарів у вищих медичних закладах Великої Британії.

Виявлені зауваження та пропозиції не впливають на загальний рівень наукового та практичного значення результатів роботи і носять характер побажань, що спонукає до дискусії, формою якої є офіційний захист наукової праці.

Висновок про відповідність дисертації вимогам «Порядку присудження наукових ступенів».

Дисертаційна робота Камілли Газанфарівни Магрламової є завершеною, самостійно виконаною науковою працею, що має вагоме теоретичне й прикладне значення для теорії і методики професійної підготовки у вітчизняній системі вищих медичних навчальних закладів. На підставі виконаних

досліджень і розробок автором здійснено комплексне вирішення важливої наукової проблеми щодо особливостей професійної підготовки майбутніх лікарів у вищих медичних навчальних закладах Великої Британії та упровадження інноваційних ідей британського досвіду у розвиток системи медичної освіти в Україні. Враховуючи актуальність, новизну, важливість одержаних автором наукових результатів, їх обґрунтованість і вірогідність, а також значну практичну цінність сформульованих положень і висновків, дисертаційна робота п. Магрламової К. Г. «Теоретичні і практичні засади професійної підготовки майбутніх лікарів у вищих медичних навчальних закладах Великої Британії», заслуговує позитивної оцінки, і відповідає вимогам Міністерства освіти і науки України, що викладені в п. 9, 11, 12 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року, № 567, а її автор - Магрламова Камілла Газанфарівна, заслуговує присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

17 листопада 2018 року

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, доцент,
професор кафедри української та іноземної лінгвістики
Луцького національного технічного
університету

О. С. Ковальчук

